

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20502210>

Ефективні засоби формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти

Резунова Олена Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філології,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, вул. С.

Єфремова, 25, м. Дніпро, Україна, 49027

<https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

Прийнято: 12.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація.** Володіння іноземною мовою розглядається як необхідна складова професійної компетентності сучасного здобувача вищої освіти, оскільки забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію, доступ до міжнародних наукових ресурсів та участь у професійній діяльності на глобальному рівні. **Метою статті** є дослідження проблеми формування іншомовної лексичної компетентності у здобувачів вищої освіти як важливої складової професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору. **Методи.** У дослідженні проаналізовано теоретичні підходи до розвитку лексичної компетентності, зокрема її структуру та ключові навички, серед яких словотворення, лексична сполучуваність і доречне використання лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях. Особливу увагу приділено ефективним методам навчання, таким як робота з автентичними текстами, впровадження системи ретельно підібраних*

вправ, а також застосування інтерактивних і цифрових технологій. Розглянуто роль адаптивних цифрових платформ, гейміфікації, мобільного навчання та інструментів штучного інтелекту, зокрема чат-ботів, у сприянні автономному навчанню, активному повторенню та інтенсивній мовній практиці. **Результати.** Результати дослідження свідчать, що комплексне використання зазначених методів значно покращує засвоєння словникового запасу, зміцнює рецептивні та продуктивні мовленнєві навички та сприяє розумінню фахових текстів, участі в наукових дискусіях і підготовці академічних робіт. Крім того, розвиток лексичної компетентності сприяє формуванню ширшої комунікативної компетентності, посиленню міжкультурної обізнаності, а також підвищує професійну мобільність і конкурентоспроможність студентів на сучасному ринку праці. Також підкреслюється важливість поетапної організації формування лексичної компетентності: семантизації, автоматизації та відтворення, що забезпечує ефективне розуміння, засвоєння та активне використання лексичних одиниць у різних професійних і комунікативних ситуаціях. **Висновки.** У статті обґрунтовано, що комплексний підхід, який поєднує традиційні вправи, автентичні матеріали та сучасні цифрові технології, сприяє формуванню високого рівня іношомовної лексичної компетентності. Це забезпечує розвиток мотивації, навичок саморегульованого навчання та готовності майбутніх фахівців до успішної діяльності в міжнародному професійному й академічному середовищі.

Ключові слова: іношомовна лексична компетентність, робота з автентичними текстами, система вправ, інтерактивні і цифрові технології, здобувач вищої освіти.

Effective Means of Developing Foreign Language Lexical Competence of Higher Education Students

Olena Rezunova,

Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor

Associate Professor of Philology Department

Dnipro State Agrarian and Economic University, 25, S. Yefremov Str.,

Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

Abstract. *Foreign language proficiency is considered an essential component of the professional competence of modern higher education students, as it ensures effective intercultural communication, access to international scientific resources, and participation in professional activities at the global level.*

The purpose of the article is to investigate the problem of developing foreign language lexical competence among higher education students as an important component of the professional training of future specialists in the context of globalization and Ukraine's integration into the European educational space.

Methods. *The study analyzes theoretical approaches to the development of lexical competence, particularly its structure and key skills, including word formation, lexical collocation, and the appropriate use of lexical units in various communicative situations. Special attention is given to effective teaching methods such as working with authentic texts, implementing a system of carefully selected exercises, as well as applying interactive and digital technologies. The role of adaptive digital platforms, gamification, mobile learning, and artificial intelligence tools, including chatbots, in promoting autonomous learning, active revision, and intensive language practice is also examined.* **Results.** *The research findings demonstrate that the integrated use of these methods significantly improves vocabulary acquisition, strengthens receptive and productive language*

*skills, and facilitates comprehension of specialized texts, participation in scientific discussions, and preparation of academic papers. Moreover, the development of lexical competence contributes to broader communicative competence, enhances intercultural awareness, and increases students' professional mobility and competitiveness in the modern labor market. The importance of organizing lexical competence development in sequential stages—semantic understanding, automatization, and reproduction—is also emphasized, ensuring effective comprehension, internalization, and active use of lexical units in different professional and communicative situations. **Conclusions.** The article substantiates that a comprehensive approach combining traditional exercises, authentic materials, and modern digital technologies contributes to the formation of a high level of foreign language lexical competence. This ensures the development of motivation, self-regulated learning skills, and the readiness of future specialists for successful activity in international professional and academic environments.*

Keywords: *foreign language lexical competence, working with authentic texts, system of exercises, interactive and digital technologies, higher education student.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору зростає роль іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Володіння іноземною мовою стає важливою складовою професійної компетентності здобувачів вищої освіти, оскільки забезпечує можливість ефективної міжкультурної комунікації, доступ до міжнародних наукових ресурсів та участь у професійній діяльності на міжнародному рівні. У цьому контексті особливого значення набуває формування іншомовної лексичної компетентності, яка є необхідною передумовою успішного здійснення різних видів мовленнєвої діяльності.

Іншомовна лексична компетентність передбачає не лише знання значень слів, а й уміння правильно поєднувати їх у мовленні, використовувати у відповідних стилістичних та професійних ситуаціях, а також швидко актуалізувати необхідну лексику у процесі комунікації. Саме лексичний запас забезпечує змістову сторону мовлення та є основою формування мовленнєвих навичок говоріння, читання, аудіювання та письма.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку та впровадження ефективних засобів формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують достатній рівень засвоєння лексики та її активного використання у процесі іншомовного спілкування. У зв'язку з цим особливого значення набуває застосування сучасних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання, контекстного опрацювання лексики, а також використання цифрових освітніх ресурсів, що сприяють підвищенню мотивації студентів та активізації їхньої мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі методики навчання іноземних мов, прикладної лінгвістики та педагогіки. У науковій літературі розглядаються різні аспекти засвоєння іншомовної лексики, зокрема її роль у структурі комунікативної компетентності, принципи відбору лексичного матеріалу, методи навчання лексики та ефективні стратегії її засвоєння.

Значний внесок у дослідження проблеми навчання лексики зробили зарубіжні науковці. Так, Пол Нейшн (Paul Nation) досліджував процес формування словникового запасу та обґрунтував модель організації

навчання іноземної мови, відому як концепція «чотирьох складових» (Four Strands), яка передбачає збалансоване поєднання мовної практики, цілеспрямованого вивчення мовних одиниць та розвитку мовленнєвої компетентності [13].

Проблему засвоєння іншомовної лексики та формування лексичної компетентності ґрунтовно досліджував Норберт Шмітт (Norbert Schmitt), який розглядав словникове знання як комплексне явище, що включає знання форми слова, його значення, граматичних та стилістичних характеристик, а також уміння використовувати його у мовленні [14].

Вагомий внесок у розвиток методики навчання лексики зробив Скотт Торнбері (Scott Thornbury), який у своїх працях розглядав методичні принципи опрацювання лексичного матеріалу та запропонував систему вправ для формування лексичних навичок [15].

У роботах Джеремі Хармер (Jeremy Harmer), лексика розглядається як одна з ключових складових мовної компетентності [11].

Серед інших зарубіжних дослідників, які зробили значний внесок у розвиток теорії та методики навчання лексики, слід назвати Б. Лауфер (B. Laufer), Дж. Коді (J. Coady), П. Міра (P. Meara), М. Свен (M. Swan), С. Крашен (S. Krashen), С. Вебб (S. Webb) тощо, які досліджували питання словникового запасу, стратегій засвоєння лексики, ролі частотності слів та впливу контексту на формування лексичних навичок.

Вагомий внесок у розроблення проблеми формування іншомовної лексичної компетентності зробили також українські науковці. Зокрема, питання розвитку іншомовної лексичної компетентності досліджували С. Амеліна [1], Я. Бойко [3], Т. Вергун [3], Ю. Герасименко [4], О. Маркіна [5], С. Мельник [5], О. Новіков [5], С. Смоліна [6], А. Соломаха [7], Л. Черчата [9], Л. Король [9] тощо. У їхніх працях розглядаються методичні підходи до навчання іншомовної лексики, принципи відбору навчального

матеріалу, використання комунікативних технологій та інтерактивних методів навчання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас питання визначення та обґрунтування ефективних засобів формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах сучасного освітнього середовища потребує подальшого наукового осмислення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цього дослідження є визначення та характеристика ефективних засобів формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- проаналізувати теоретичні підходи до формування лексичної компетентності;
- охарактеризувати ефективні методичні прийоми, що сприяють активному засвоєнню та використанню іншомовної лексики у комунікативній діяльності здобувачів.

Результати дослідження. В умовах активного розвитку міжнародної академічної й професійної комунікації формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти набуває особливого значення. Ефективне професійне спілкування іноземною мовою пов'язане з рівнем володіння достатнім словниковим запасом і вмінням доречно використовувати лексичні одиниці у різних комунікативних ситуаціях забезпечують. Іншомовна лексична компетентність сприяє розвитку навичок розуміння спеціалізованих текстів, участі в наукових дискусіях, підготовці академічних робіт та взаємодії у міжнародному освітньому середовищі. Крім того, її формування позитивно впливає на розвиток

комунікативної компетентності загалом, підвищує конкурентоспроможність майбутніх фахівців на сучасному ринку праці та сприяє їхній професійній мобільності. Саме тому цілеспрямоване формування іншомовної лексичної компетентності є одним із ключових завдань сучасної вищої освіти.

У рамках нашого дослідження важливо звернути увагу на визначення поняття «іншомовна лексична компетентність». Згідно з сучасними науковими підходами, іншомовна лексична компетентність розглядається як здатність особистості не лише розуміти значення слів та словосполучень, але й вміння доречно застосовувати їх у різних комунікативних ситуаціях, враховуючи стилістичні, контекстуальні та професійні особливості мовлення [13; 14].

Погоджуючись зі словами С. Торнбері вважаємо, що лексична компетентність включає знання форми слова, його значення, граматичних характеристик та здатність активного використання в усній і письмовій комунікації, що дозволяє реалізувати ефективне спілкування іноземною мовою [15].

На думку Дж. Хармер, іншомовна лексична компетентність є ключовим компонентом комунікативної компетентності, оскільки забезпечує змістову насиченість мовлення та є основою для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності - читання, аудіювання, письма та говоріння [11].

Отже, під іншомовною лексичною компетентністю здобувача слід розуміти комплекс знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне сприймання, розуміння та активне використання лексичних одиниць у різних комунікативних контекстах.

Слід зазначити, що лексична компетентність ґрунтується на сформованості ключових лексичних навичок, а саме:

- *словотворення* (здатність розуміти принципи утворення лексичних одиниць у мові та створювати похідні слова від основного);
- *поєднання слів* (уміння будувати словосполучення логічно й граматично правильно);
- *вживання лексичних одиниць* (здатність підбирати найбільш адекватні слова та словосполучення відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації) [9].

Погоджуючись із позицією дослідниці С. Амеліної, вважаємо, що формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів доцільно організувати у три послідовні етапи:

- етап *семантизації*, під час якого здобувачі ознайомлюються з новими лексичними одиницями та їх значенням.
- етап *автоматизації*, спрямований на формування первинних навичок використання лексики та закріплення її у практичних мовленнєвих ситуаціях.
- етап *репродукції*, на якому удосконалюються навички та розвивається здатність застосовувати засвоєні лексичні одиниці у різних видах мовленнєвої діяльності [1].

Аналіз наукової літератури дозволив констатувати, що до найбільш ефективних засобів формування іншомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти належать:

1. Система ефективно підібраних вправ.
2. Робота з автентичними текстами.
3. Інтерактивні та цифрові технології

Система ефективно підібраних вправ, що являють собою комплекс завдань, спрямованих на розвиток рецептивних та продуктивних лексичних навичок, включаючи вправи на словотворення, поєднання слів, переклад,

контекстуальне використання лексики та автоматизацію мовленнєвих структур тощо.

Так, на етапі семантизації доречними будуть наступні вправи:

Task 1. Match the English term (A–E) with its Ukrainian translation (1–5). (Зіставте англійський термін (A–E) з його українським перекладом (1–5)).

A. <i>accounting transaction</i>	1. витрати
B. <i>assets</i>	2. подвійний бухгалтерський запис
C. <i>cash receipts journal</i>	3. облікова операція
D. <i>double-entry bookkeeping</i>	4. журнал надходження готівки
E. <i>expenses</i>	5. активи

Task 2. Complete the missing letters of the English term and write the Ukrainian translation (Доповніть пропущені літери в англійському терміні та запишіть український переклад).

1. *_ a _ ou _ ing t _ ns _ ction*
2. *a _ ets*
3. *c _ sh re _ ipts journal*
4. *d _ uble-entry book _ eping*
5. *e _ penses*

Task 3. Combine the words to make correct expressions and translate into Ukrainian. (Поєднайте слова, щоб утворити правильні словосполучення, і перекладіть їх українською мовою).

1. _____ + *journal*
2. _____ + *bookkeeping*
3. _____ + *balance*
4. _____ + *statement*
5. _____ + *account*

Робота з автентичними текстами, що включає читання професійно орієнтованих текстів, наукових публікацій та літератури мовою оригіналу, сприяє засвоєнню лексики у природному контексті та формуванню розуміння професійних термінів і мовних кліше.

Так, при роботі з професійно орієнтованими текстами доречними будуть наступні вправи:

Task 1. Read the text «Retail banking products and services». (Прочитайте текст «Продукти та послуги роздрібного банкінгу»).

Task 2. Match the terms (1-5) with their English definitions a-e. (Зіставте терміни (1-5) з їхніми англійськими визначеннями (a-e)).

Task 3. Complete the sentences with the correct word or phrase from the text (Доповніть речення правильним словом або фразою з тексту).

Task 4. Mark the sentences True (T) or False (F). (Позначте речення як правильні (T) або неправильні (F)).

Task 5. Choose the correct answer (a, b, or c). (Виберіть правильну відповідь (a, b або c)).

Task 6. Read the statements and write whether you Agree (A) or Disagree (D). Give a short comment to support your opinion. (Прочитайте твердження та визначте, чи ви погоджуєтесь (A) або не погоджуєтесь (D). Дайте короткий коментар, щоб обґрунтувати свою думку).

Task 7. Write a short summary of the text. (Напишіть коротке резюме тексту).

Інтерактивні та цифрові технології передбачають використання онлайн-платформ, мобільних додатків, флеш-карток, тестових сервісів та інтерактивних вправ, які дозволяють здобувачам практикувати лексику самостійно та в умовах групової взаємодії, стимулюють активне повторення та закріплення словникового запасу.

Серед найбільш ефективних методів вивчення іноземних мов із використанням цифрових технологій виділяють:

- *адаптивні цифрові платформи;*
- *гейміфікацію;*
- *онлайн-комунікацію та автентичне мовне середовище;*
- *мобільне навчання (m-learning);*
- *застосування штучного інтелекту та чат-ботів [7].*

Одним із ключових інструментів є адаптивні платформи, такі як Duolingo, Babbel та Busuu. Їхня ефективність забезпечується використанням алгоритмів адаптивного навчання, мікронавчання та гейміфікації. Такі платформи пропонують:

- *індивідуалізацію змісту відповідно до рівня володіння мовою;*
- *регулярне повторення матеріалу на основі принципу інтервального повторення;*
- *мотивацію через систему балів, досягнень та рейтингів.*

Гейміфікація включає ігрові елементи - бали, бейджі, рівні, змагання, що підвищує внутрішню мотивацію, зменшує тривожність та активізує когнітивні процеси. Дослідження показують, що використання ігрових механік сприяє регулярності занять і довготривалому збереженню знань.

Цифрові технології також надають доступ до автентичних матеріалів та можливість реальної міжкультурної комунікації. Платформи відеоконференцій, міжнародні мовні спільноти та тандем-навчання сприяють розвитку комунікативної та соціокультурної компетентностей, удосконалюючи вимову, інтонацію та прагматичні навички спілкування.

Мобільне навчання реалізує принцип «навчання будь-де і будь-коли». Короткі інтерактивні вправи, аудіо- та відеоконтент, push-нагадування стимулюють регулярність занять, підвищують автономність учнів і інтегрують мовну практику у повсякденне життя.

Інструменти на основі штучного інтелекту забезпечують автоматизований аналіз мовлення, миттєвий зворотний зв'язок та адаптацію складності завдань. Чат-боти моделюють реальні комунікативні ситуації, дозволяючи безпечно тренувати діалогічне мовлення та збільшувати інтенсивність практики, компенсуючи обмеженість аудиторного часу [2].

Крім того, цифрове середовище дає змогу комбінувати текст, аудіо, відео та інтерактивну графіку, що сприяє комплексному розвитку всіх мовних навичок: аудіювання, говоріння, читання та письма. Подкасти, відеолекції, інтерактивні вправи та онлайн-тести формують багатоканальне сприйняття інформації і підвищують ефективність засвоєння матеріалу.

Висновки. Формування іншомовної лексичної компетентності є надзвичайно важливим елементом підготовки майбутніх фахівців, оскільки забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію, доступ до міжнародних наукових джерел та участь у професійній діяльності на глобальному рівні.

Дослідження показують, що застосування ефективних методів, таких як система підібраних вправ, робота з автентичними текстами та інтерактивні технології, значно підвищує засвоєння лексики. Використання цифрових платформ, гейміфікації, мобільного навчання та інструментів на основі штучного інтелекту стимулює активне повторення, розвиток мовленнєвих навичок та автономність студентів. Такий комплексний підхід сприяє формуванню високого рівня комунікативної та професійної компетентності, підвищує мотивацію до навчання та конкурентоспроможність здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Амеліна С.М. Методика формування лексичної компетенції майбутніх філологів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія.* 2014. № 2 (8). С. 9–13.

2. Бойко Я. А. Використання цифрових технологій у процесі вивчення іноземних мов: сучасні підходи та перспективи. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 11(39). С. 466-478. doi: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-466-478](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-466-478).
3. Вергун Т., Смицька Т. Формування загальнонаукової іншомовної лексичної компетенції у студентів з використанням теоретико-методологічних основ у процесі навчання іноземної мови. *Молодий вчений*. 2022. 10 (110), 101-105. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-20>
4. Герасименко Ю. Формування іншомовної лексичної компетенції у майбутніх фахівців. *Наукові записки БДПУ. Сер.: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 3. С.249–255.
5. Маркіна О. Ю., Мельник С. С., Новіков О. В. Методика формування іншомовної лексичної компетентності за допомогою читання літератури мовою оригіналу. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (НДУ імені Миколи Гоголя)*. 2024. № 3. С.108–117. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2024-pp-3-108-117>.
6. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. № 4. С. 16-23
7. Соломаха А. Застосування цифрових технологій для формування іншомовної граматичної компетенції у процесі раннього навчання іноземних мов (на прикладі німецької мови). *Open educational e-environment of modern University*. 2020. № 8. С. 121-135. doi: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.8.11>.
8. Тернавська Л.М., Шаурман О.А. Формування іншомовної лексичної компетентності студентів немовних ВНЗ засобами фразеології. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. № 1. С. 188–192.

9. Черчата Л., Король Л. Шляхи формування іншомовної лексичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77, том 3. С. 221-228 doi <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-3-30>
10. Diachok, N. (2023). Professional lexical competence development in blended learning. *The Modern Higher Education Review*, (8), 65–76. <https://doi.org/10.28925/2617-5266.2023.84>
11. Harmer, J. (2007). *How to Teach English*. Harlow: Longman.
12. Liu, P., Chen, C. (2015). Learning English through actions: a study of mobile-assisted language learning. *Interactive Learning Environments*. 23(2), 158–171.
13. Nation, I. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
14. Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Longman.